

Integrerad geografisk fältkurs

– ett viktigt verktyg i utbildningen

Introduktion

Fältmoment har sedan lång tid varit viktiga inslag inom geografiämnet och det finns en stor insikt om den starka kopplingen mellan geografistudier och fältbaserad inläring och de många pedagogiska fördelar som fältmoment har (t ex Glass 2015, Hope 2009, Kent *et al.* 1997, McMorran 2015). Fältkurser anses påtagligt underlätta, men också stärka och fördjupa, studenters lärande, inte minst gällande erfarenheter av platser, metodologisk träning, samt delaktighet för att ta till sig mjukare och tyst kunskap om själva ämnet och vad arbete inom geografiämnet kan innebära (Glass 2015). Ur ett svenskt perspektiv, där geografiämnet vid de flesta universitet och högskolor är delat mellan natur- och samhällsvetenskap, kan integrerade fältmoment utgöra oerhört viktiga inslag i geografautbildningen då geografiska teman vävs samman i mer tvärvetenskapliga angreppssätt (Lemmons 2015).

I en tid av globalisering med globala flöden av information, varor, kapital och människor har det blivit viktigt att internationalisera utbildningen vid universiteten, så även i Sverige. Inom geografiämnet mer allmänt har därför fältkurser till andra länder blivit ett allt starkare önskat inslag (se Glass 2015, McMorran 2015), inkluderat fältkurser till utvecklingsländer som ett inslag för ökad förståelse för globala frågor, global diversitet och ojämn utveckling (Patel 2015, Robson 2002).

Syftet med denna uppsats är att lyfta fram erfarenheter av en kortare integrerad fältkurs i ämnet geografi vid Göteborgs universitet. Vi önskar främst lyfta fram vikten av att integrera natur- och samhällsvetenskapliga perspektiv och angreppssätt, men också betydelsen av en integrerad geografisk fältkurs till ett utomeuropeiskt land. Uppsatsen bygger på författarnas egna, fleråriga erfarenheter från en fältkurs till Uganda inom Geografiprogrammet vid Göteborgs universitet. Fältkursen har genomförts på programmets femte termin varje hösttermin sedan 2009. En av författarna var delaktig i utvecklingen av fältkursen och som kursledare sedan starten 2009 till och med hösten 2015. Den andre författaren var delaktig som kursledare från 2011 till och med hösten 2015. Båda författarna har lång fälterfarenhet från liknande kontexter i östra och södra Afrika.

Fältstudier i geografiämnet

Det råder stor samsyn kring att fältstudier, i kombination med andra undervisningsformer, är viktiga och värdefulla inslag i utbildningen inom geografiämnet (Boyle *et al.* 2007, Glass 2015, Hope 2009, Kent *et al.* 1997, McMorran 2015, Robson 2002). Stroka (2016) och Törnqvist (2012) betonar särskilt betydelsen av fältstudier inom lärarutbildningen i geografi. Fältstudier kan dock se väldigt olika

ut och en viktig aspekt i sammanhanget är tiden i fält. Fältmoment, som kan genomföras både 'på hemmaplan' och internationellt, kan vara exkursioner vilka ofta innebär kortare besök och nedslag på olika platser, fältkurser som oftast är över lite längre tid, eller fältarbeten som oftast innebär ännu längre vistelser i fält med fokus på datainsamling. Ju längre tidsperiod som tillbringas i fält, desto större möjligheter att utveckla personliga relationer till och fördjupade erfarenheter av platser, människor och företeelser. Tidsaspekten är betydelsefull för möjligheten att genomföra fältmoment i utbildningen av både praktiska och kostnadsmissiga skäl. Därtill finns en problematik i internationella resors negativa miljöpåverkan, vilket blir en utmaning för internationaliseringen av utbildningens fältmoment samt för behovet att belysa geografisk, ekonomisk och social diversitet (Glass 2015, McMorran 2015).

I litteraturen vi tagit del av är det tydligt att fältstudier och fältarbete uppfattas ha flera pedagogiska fördelar. Hope (2009) betonar dock att olika studenter hanterar mötet med praktiken och den komplexa verkligheten på olika sätt, varför erfarenheterna av fältmoment kan ta sig olika uttryck för olika individer (se även Simm & Marvell 2015). Nedan fokuseras varför fältmoment i utbildningen anses vara så värdefulla utifrån två sammanlänkade teman som tydligt lyfts fram i litteraturen: direkta möten och personliga erfarenheter *in situ*, samt hur fältstudier förstärker aktiv och fördjupad inläring.

Fältvistelsers mycket speciella inslag av att vara 'mitt i verkligheten', *in situ*, involverar 'hela personen' både fysiskt och emotionellt. Alla de sinnes- och känslor-

intryck detta innebär, förstärker upplevelsorna och skapar en fördjupad förståelse för olika platser, en 'sense of place'. Dessa *in situ* upplevelser anses leda till affektiv respons och engagemang hos studenter för de frågor som berörs, vilket fördjupar deras förståelse och inläring. Fältmoment anses därför i hög grad leda till både aktiv och fördjupad inläring (Boyle *et al.* 2007, Hope 2009, Jonasson 2011, Simm & Marvell 2015).

Vad som specifikt lyfts fram som värdefullt är fältmomentens specifika 'learning mode', det vill säga mer engagerande former av lärande genom att emotionella dimensioner länkas samman med lärandeprocesser. Fältstudier ger studenter möjligheter till självständig problemlösning och ett aktivt lärande. Den direkta upplevelsen av platser och miljöer *in situ* möjliggör kopplingar mellan teori och praktik. Genom att kunna se, känna och uppleva de teoretiska frågor som studerats i ett verkligt, praktiskt sammanhang, fördjupas och utvecklas förståelsen av kunskap från klassrummet, något som kopplas samman med att fältmoment gör studenter och elever mer motiverade (Boyle *et al.* 2007, Hope 2009, Jonasson 2011, Kent *et al.* 1997, McMorran 2015, Robson 2002, Stroka 2016).

En annan aspekt av fältmoment i undervisningen som lyfts fram är den gruppdynamik som finns i inlärningsprocessen. De positiva dimensionerna berör möjligheten att dela och kunna reflektera över erfarenheterna i fält med kurskamraterna (Jonasson 2011), samt att kunna samarbeta med kurskamraterna under längre tid, men också att hinna umgås (Boyle *et al.* 2007). Å andra sidan kan dynamiken inom en stu-

dentgrupp leda till att studenter håller sig till gruppen och inte gör aktiviteter eller tar kontakter på egen hand (Glass 2015). Lemmons (2015) betonar att ju mindre studentgruppen är och ju längre tid studenterna tillbringar i fält, desto större möjlighet att de utforskar platser och skaffar sig erfarenheter på egen hand.

En viktig dimension av internationella fältkurser är möjligheten att uppleva den främmande kulturen och vardagen på närmare håll genom möten och samtal med människor, något som förstärks genom längre vistelser i fält. När studenter vistas i fält under en längre tidsperiod medför detta många informella möten som ligger utanför och inte räknas med i studieplanen. Ofta fungerar dessa möten bäst i mindre grupper då studenterna har egen tid att utforska platser och skapa egna möten (Lemmons 2015, Patel 2015, Robson 2002, Simm & Marvell 2015, Törnqvist 2012). Newhouse (2012) betonar betydelsen av att gå till fots, vilket tar tid. Fotgängarens långsamma takt ger möjligheter till möten och samtal längs vägen, något som berikar både upplevelsen och studierna i fält.

Erfarenheter från en fältkurs till Uganda

Fältkursen inom Geografiprogrammet vid Göteborgs universitet är inplacerad på programmets femte termin. När kursen utvecklades för ca 10 år sedan fanns det två huvudsyften: att lyfta fram geografiamnens sammanhängande natur- och samhällsvetenskapliga delar genom en integrerad fältkurs, samt att fältkursen skulle innehålla ett metodologiskt inslag. Där-

till fanns en önskan om internationalisering med fokus på geografisk diversitet, varför fältkursen kom att utvecklas för ett afrikanskt sammanhang. En faktor bakom detta var lärarnas tidigare erfarenheter av fältkurser till afrikanska länder, både som lärare och studenter.

Till och med höstterminen 2015 omfattade fältkursen till Uganda 7,5hp, vilket begränsade delkursen i tid till 4,5 veckor, varav 2,5 veckor tillbringades i Uganda. Antalet studenter har varierat över åren, men vanligen legat mellan 15–24 studenter. Under perioden i fält har studenter och lärare bott på samma boenden, vilket lett till kontinuerligt umgänge och givit möjligheter för samtal och diskussioner utöver de schemalagda aktiviteterna.

Som ansvariga lärare för fältkursen till Uganda under åren 2009/11 – 2015 har vi haft stor nytta av våra egna erfarenheter av fältstudier i våra respektive utbildningar. Mer konkret har bägge författarna som studenter deltagit i fältkurser i utvecklingsstudier till Kenya respektive Zimbabwe (se Närman 1988). Under senare skeden av studierna genomfördes Minor Field Studies i Tanzania respektive Malawi för insamlande av data för kandidatuppsatser. Fältmoment i studierna och de erfarenheter dessa bidragit med har varit en avgörande källa till inspiration för författarna till fortsatta studier som doktorander i kultur- respektive naturgeografi, och även senare forskning i fält.

Enligt Kent *et al.* (1997) kan alla aktiviteter under ett fältmoment ur ett studentperspektiv placeras någonstans längs två axlar: mellan observation och deltagande, och mellan beroende och självständighet. Dock innehåller ofta fältkurser olika kom-

binationer av aktiviteter längs dessa två axlar. Vidare förespråkar Kent *et al.* en undervisning i fält som är studentcentrerad och där lärarens roll blir mer som handledare, vilket de menar ger mer engagerade och motiverade studenter.

Förberedelser

Delkursen *Fältkurs till Uganda* har inletts med förberedelser i form av en bred, allmän kunskap om regionen och landet, dels i form av föreläsningar och dels genom eget arbete. För det egna arbetet har studenterna, i grupper om två, fått välja ett tematiskt område (till exempel klimat, jordar, befolkning, jordbruk) kring vilket de fördjupat sin inläsning om landet. På så vis har studentgruppen fått med sig en bred men också fördjupad kunskap om landet inom de tematiska områdena. Själva presentationen av de förberedande studierna har gjorts på plats i Uganda. Förberedelserna har även inkluderat tre träffar med studenterna under höstterminen för information och frågor av praktisk karaktär, såsom resrutt, kostnader, kontakter, samt hälsoinformation av en erfaren professor i global hälsa.

Introduktion till fältet – Kampala med omnejd

Den första veckan i Uganda har tillbringats i Kampala med ett ganska blandat program. Som en introduktion till fältet har presentationerna av förberedelsearbetet gjorts under två dagars seminarier på plats. Under dessa dagar har seminarierna varvats med studenternas egna 'själv-guidade' vandringar i Kampala, vilket lett till fördjupade

diskussioner under seminarierna då studenterna kunnat referera till saker de själva sett och upplevt på plats, såsom landformer och urbana frågor i en afrikansk storstad. De 'själv-guidade' vandringarna är inspirerade av våra egna erfarenheter i samband med fältkurser under studietiden. Innan själva vandringen har kursledarna hållit en genomgång och introduktion till övningen med hela studentgruppen samlad. Kartor över staden har delats ut till varje grupp, som de själva format, om 4–5 studenter. Grupperna har fått välja hur de tar sig till de områden i staden de själva valt att utforska närmare. Väl i det valda området ska de vandra runt och fokusera på frågor som 'hur ser det ut här?' och 'varför ser det ut som det gör just här?'. Grupperna har genomfört övningen under två på varandra följande halvdagar, då de ska ha besökt två olika områden. Som avslutning på övningen har grupperna presenterat sina vandringar och besök för varandra, då studenterna reflekterat kring och diskuterat hur de upplevt vandringarna och vilka utmärkande drag de sett i respektive område de har besökt. Diskussionerna har ofta handlat om de stora skillnader som de sett mellan olika områden, samt om nyanser av staden och det urbana.

Under vistelsen i Kampala har gruppen varje år fått göra ett besök på den Svenska Ambassaden då en representant för Ambassaden presenterat Sveriges bistånd till, och arbetet i, Uganda. Som ett komplement till besöket på Ambassaden har vi också alla år besökt en svensk enskild organisation som arbetat många år i landet. Organisationen har under alla år vi besökt dem enbart haft ugandisk personal som presenterat det arbete de bedriver och dis-

kuterat landets utveckling med studenterna i mer allmänna termer. Dessa besök har varit väldigt uppskattade som en allmän introduktion till landet, tillfällen då studenterna också kunnat återknyta till de olika tematiska områden de fördjupat sig inom under förberedelsearbetet.

Under fältkursens första vecka har vi genomfört en dagstur med hyrd buss österut till staden Jinja och Nilens källa. Under resan – med inlägg från kursledare och lokala guider vi haft med oss – ska studenterna observera landskapet vi passerar genom. På vägen har vi gjort ett stopp ungefär halvvägs för en vandring in i ett skyddat område med ursprunglig skog, där det finns ett antal latent och pågående landkonflikter: en är lokalbefolkningens försörjningsbehov i form av att skogen huggs ner för träkolstillverkning, eller röjs för jordbruksmark. En annan konflikt härrör från landbehov för den näraliggande sockerindustrin, som i huvudsak ägs av ugandier av asiatiskt ursprung. Under skogsvandringen har studenterna också fått en mängd information om vad olika växter och träd använts till inom den lokala medicinska traditionen. I Jinja har studenterna haft möjlighet till en kort stunds egen utforskning av de centrala delarna av staden, innan vi besökt vad som sägs vara Nilens källa precis utanför Jinja. Under hela dagsturen har det funnits möjligheter att återkoppla till studenternas förberedelseuppgifter för fördjupad kunskap och förståelse för vad de sett och upplevt.

Vissa år har vi under den första veckan i Kampala haft möjlighet att göra något extraordinära gemensamma aktiviteter. Under två år har Uganda spelat VM-kval i fotboll på hemmaplan när vi varit i Kam-

pala, en aktivitet som nästan alla studenterna valt att följa med på. Det har varit något alldeles extra att delta i folkfesten runt matcherna och i det glädjekaos som följt på varje mål som Ugandas lag gjort.

Introduktion till fältet – västra Uganda

Efter den första veckan i Kampala, har vi rest med lokal buss under ca 5 timmar genom landskapet västerut till Fort Portal, en liten stad vid foten av Rwenzoribergen. Under resan har studenterna gjort egna observationer längs vägen av hur landskapet förändras, hur odlingarna ser ut, och av de mindre orter vi rest igenom. Väl i Fort Portal har studentgruppen varit fri att på egen hand vandra runt och observera hur det ser ut. Under vistelsen i Fort Portal har vi återkommit till en diskussion om vad studenterna sett längs resvägen, samt vad de sett och upplevt under sina vandringar runt i Fort Portal, som är en betydligt mindre stad än Kampala.

Under två dagar i Fort Portal har en lokal samarbetspartner arrangerat studiebesök och utflykter. I dessa har ingått ett besök och vandring i ett våtmarksområde där det finns motsättningar om landnyttjandet. Området ligger i nära anslutning till Kibaale National Forest med stora naturvärden, och insprängt finns en mängd teplantager, vilka påverkar hela landskapet i den högt belägna regionen (se Figur 1). De många små tefabrikerna behöver en stor mängd ved varför det finns ett intresse av att plantera Eukalyptus i våtmarkerna, medan andra lokala intressen vill behålla våtmarkerna för att bevara det rika fågellivet och den lokala faunan. Även ett besök

Figur 1. Vandring genom teodling öster om Fort Portal. Foto: Margareta Espling 2012.

på en tefabrik har ingått, där studenterna fått följa hela produktionslinjen från de nyligen plockade tebladen till det förpackade svarta teet.

De två andra studiebesöken har haft fokus på landsbygdsutveckling i regionen. Det ena besöket har varit hos en lokal administration där vi träffat en kommunordförande (sub-county chairperson) för att få lära mer om vilken roll den lokala administrationen har, samt vilka utmaningar som finns i det lokala administrativa arbetet. Det andra besöket har varit hos en liten, lokal forskningsorganisation som arbetar med att stödja bönderna på landsbygden att utveckla sina verksamheter. Presentationerna där har fokuserat på människors försörjning och vardagsliv i regionen och de utmaningar som många människor har i vardagen. Studiebesöken har varit en mycket bra förberedelse inför den avslutande vistelsen på landsbygden. Vid

ett par tillfällen har dessutom några av studenterna på eget initiativ besökt ett barnhem i Fort Portal.

Vistelsen på landsbygden

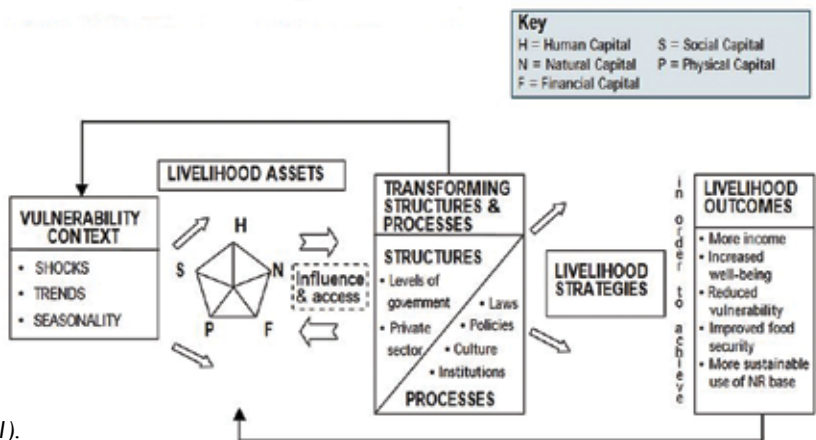
Den avslutande delen av fältkursen har genomförts under en period om fem dagar på landsbygden i ett område med många naturgeografiska värden. Det är ett område sydost om Fort Portal med ett stort antal kratersjöar som kallas Crater Lakes area (se Figur 2). På landsbygden har hela gruppen bott i enkla bungalows för turister alldeles invid en kratersjö. Boendet på landsbygden är mycket enkelt, utan elektricitet, men med en generator som körts igång på kvällarna så att gruppen kunnat äta middag och umgås i lampsken, samt kunnat ladda sina kamera- och mobilbatterier. Vistelsen på landsbygden är organiserad av en lokal samarbetspartner och

Figur 2. Kratersjö SO om Fort Portal. Foto: Staffan Rosell 2012.

har inkluderat ett team som skött boende och mathållning åt gruppen, samt ett antal fältguider som också agerat tolkar åt studenterna. Under ankomstdagen har kursledarna hållit en introduktion till uppgiften som studenterna ska genomföra under vistelsen på landsbygden, samt gjort en kortare genomgång av GPS:er och andra enk-

lare hjälpmedel som studenterna har haft möjlighet att använda för sina uppgifter. Uppgiften har bestått i att studenterna formar grupper om 2–3 personer (beroende på antal kursdeltagare). Samtliga grupper har haft samma utgångspunkt för uppgiften som tagits i modellen för ett 'Livelihoods Framework' (se Figur 3). Utifrån

Figur 3. Livelihoods Framework.
(Källa: DFID 1999: 1).

Figur 4. Besök hos ett hushåll. Foto: Staffan Rosell 2014.

denna modell har grupperna själva fått formulera vad mer exakt de vill studera, de frågeställningar de tänker sig, och med vilka metoder de vill ta sig an uppgiften. Kursledarna har diskuterat med gruppdeltagarna hur de vill lägga upp sin uppgift och hur de kan gå tillväga för att ta reda på information om det problemområde som intresserar dem.

Under de första en och en halv dagarna, som varit under en helg, har grupperna själva fått lägga upp sina förberedelser. Samtidigt har fältguiderna funnits tillgängliga för informativa vandringar i det fantastiskt vackra jordbrukslandskapet runt kratersjöarna. Alldeles intill boendet finns ett mindre område med ursprunglig skog där det bland annat finns fyra arter apor och en mängd olika fågelarter. Gruppen har verkligen bott mitt i naturen – med allt vad det

innebär. Vi har också varje år besökt en lokal gudstjänst, vilket det varit helt frivilligt att delta i. I relation till befolkningen i lokalsamhället har detta varit ett bra tillfälle att annonsera att studentgruppen finns i området under några dagar. Eftersom en grupp främlingar finns i lokalen har en kursledare fått introducera gruppen och vad vi gör där, och därefter har alla närvarande i gruppen fått tala om vad de heter.

För gruppuppgiften i fält har studenterna format sina egna fältstudier kring frågor som intresserar dem, men med utgångspunkt i ett 'Livelihoods Framework'. Denna utgångspunkt ger en direkt koppling mellan natur- och kulturgeografiska aspekter i arbetena som får ett holistiskt innehåll, även om grupperna kan välja att fördjupa någon del mer. Fokus ska dock vara på människors försörjning och lev-

nadsförhållanden. Studenterna har genomfört gruppuppgiften genom att besöka ett eller ett par hushåll i området för att försöka ta reda på så mycket som möjligt kring de formulerade frågeställningarna (se Figur 4). Uppgiften har genomförts under ett par dagar i fält och har avslutats med ett seminarium då samtliga grupper muntligen presenterat sina arbeten, vilket efterföljts av frågor och diskussion. Det avslutande seminariet i fält har rundats av med att studenterna fått uppgiften för den skriftliga sammanställningen, som också innehållit ett antal reflekterande frågeställningar kring fältvistelsen och uppgiften. Med detta seminarium har också den egentliga fältkursen avslutats.

Under dagarna på landsbygden har studenterna successivt tagit alltfler initiativ och på egen hand besökt 'affärer' vid det lilla torget i byn, primärskolor, den lokala sjukvårdskliniken och onsdagsmarknaden. Det har även förekommit fotbollsmatcher då geografistudenterna tillsammans med vårt lokala team mött något lag från området till bybefolkningens stora nöje.

Även om fältkursen formellt avslutats genom ovan nämnda seminarium, har under åren de flesta studenterna valt att åka på en tvådagars safari till Queen Elizabeth National Park i SV Uganda. Resan söderut från Crater Lakes area genom västra delarna av Rift Valley, går mot ett lägre liggande savannlandskap som breder ut sig mellan de två sjöarna Lake George och Lake Edward. I Queen Elizabeth National Park finns goda möjligheter att få se bland annat elefanter, antiloper, bufflar, och ibland även lejon och leopard, samt en mängd olika fågelarter.

Avslutande reflektioner

Ur ett lärarperspektiv anser vi att det varit mycket positivt att få möjlighet att arrangera en integrerad fältkurs inom geografiutbildningen, med deltagande lärare från både natur- och kulturgeografi som kunnat lyfta fram såväl natur- som samhällsvetenskapliga perspektiv och angreppssätt.

När vi relaterar aktiviteterna under den fältkurs till Uganda som vi varit kursledare för till de dimensioner av observation – deltagande, samt beroende – självständighet som diskuteras av Kent *et al.* (1997), instämmer vi i att fältkursen innehållit en kombination av aktiviteter längs dessa två axlar, dock utan att ha programplanerade aktiviteter av renodlat deltagande karaktär. Utifrån våra erfarenheter från fältkursen till Uganda skulle vi vilja lyfta fram just helhetens betydelse – att de många möten och erfarenheter studenterna gör under tiden i fält genom upplevelser med 'hela personen' ger mycket mervärde i relation till vad som finns med i en kursplan och i formella lärandemål. Precis som lyfts fram i litteraturen är det viktigt att ta hänsyn till 'den totala upplevelsen' som en fältkurs till ett annat land och en annorlunda kulturell kontext kan ge i form av en djupare förståelse såväl för ämnesrelaterade frågor, som för frågor som berör ekonomisk och social diversitet. En fältkurs under dryga två veckors tid till ett annat land med en annorlunda kulturell kontext kan involvera möten med vad som kan vara ovana och utmanande situationer. Det är mycket viktigt att kunna ta upp eventuellt utmanande och upprörande situationer och prata om dessa tillsammans med både kursledare och studiekamrater.

Som kursledare för en fältkurs instämmer vi med litteraturen att fältstudiers helhetsupplevelse är mycket värdefull för mer engagerande former av lärande, som också gör studenter mer motiverade. Den direkta upplevelsen av olika platser och miljöer möjliggör kopplingar mellan teoretiska frågor och ett verkligt sammanhang, och genom reflektion och mer aktivt lärande utvecklas och fördjupas förståelsen av den teoretiska kunskapen.

Fältkursens upplägg har betytt att studentgruppen och kursledarna har träffats kontinuerligt under dagarna både för mer formellt kursrelaterade inslag, men också för informella samtal. Under kvällstid har studentgruppen fått styra över sin tid och sina aktiviteter, även om kursledarna också hela tiden funnits på plats och emellanåt deltagit i olika sociala aktiviteter. Just beroende på de praktiska arrangemangen under fältkursen har studenter och kursledare haft en nära kontakt och det har funnits en kontinuerlig återkoppling om olika aktiviteter och upplevelser från studenterna till kursledarna under fältkursens gång. Efter avslutad fältkurs har det generella omdömet varit väldigt positivt, både vad gäller upplägget och de aktiviteter som kursen innehållit. Många studenter har lyft fram som särskilt positivt att de kommit väldigt nära människor i deras vardagsliv vid besöken hos husållena på landsbygden. Andra har betonat att fältkursen tydliggjort 'det integrerade geografiska'. Eller som en student uttryckte det nästan ett år efter fältkursen: "jag tyckte först att det verkade ganska slapt, men jag har aldrig lärt mig så mycket under en kurs".

Vad anser vi då själva, vad fungerade bra och engagerande, och vad skulle vi velat gjort annorlunda? I det stora hela har fältkurserna fungerat bra varje år, såväl praktiskt som kunskapsmässigt utvecklande. Å ena sidan har funnits kursledarnas motivation att driva denna integrerade fältkurs, och å andra sidan har funnits studenternas positiva anspänning och engagemang inför fältkursen. Dock blir varje fältkurs olik de andra, eftersom studentgruppen varje år är ny. Gruppdynamiken i varje studentgrupp är unik och tillsammans återskapar vi fältkursen varje läsår. Vi anser att studenterna under hela fältkursen haft mycket tid till reflektion och diskussion. Det har också givits många tillfällen för studenterna att skapa kontakter med personer de mött och att ta egna initiativ till självständig problemlösning och aktivt lärande. Samtidigt har vi upprätthållit 'en ram' för kursen och olika aktiviteter i relation till det omgivande samhället på olika platser, vilket man måste respektera som en grupp tillfälliga besökare i en annorlunda kulturell kontext.

På en viktig punkt anser vi att fältkursen skulle kunnat förbättras och det gäller mer tid för reflektion och återkoppling efter själva fältvistelsen, något som också lyfts fram i litteraturen. Denna begränsning sammanhänger givetvis med den tidsram som olika delkurser ges i det större sammanhanget inom en kurs eller ett program. Från och med hösten 2016 har delkursen utökats till att omfatta 10hp och innehåller ett avslutande seminarium 'på hemmaplan' efter fältvistelsen, något vi ser som en förbättring av delkursen *Fältkurs till Uganda*.

Referenser

- Boyle, Alan; Sarah Maguire; Adrian Martin; Clare Milsom; Rhu Nash; Steve Rawlinson; Andrew Turner; Sheena Wurthmann & Stacey Conchie (2007) Fieldwork is Good: the Student Perception and the Affective Domain, *Journal of Geography in Higher Education* 31 (2): 299–317.
- DFID (1999) Introduction, *Sustainable Livelihoods Guidance Sheets*, Department for International Development, UK, www.eldis.org/vfile/upload/1/document/0901/section2.pdf
- Glass, Michael R (2015) International geography field courses: practices and challenges, *Journal of Geography in Higher Education* 39 (4): 485–490.
- Hope, Max (2009) The Importance of Direct Experience: A Philosophical Defence of Fieldwork in Human Geography, *Journal of Geography in Higher Education* 33 (2): 169–182.
- Jonasson, Mikael (2011) Framing Learning Conditions in Geography Excursions, *International Education Studies* 4 (1): 21–29.
- Kent, Martin; David D Gilbertson & Chris O Hunt (1997) Fieldwork in Geography Teaching: a critical review of the literature and approaches, *Journal of Geography in Higher Education* 21 (3): 313–332.
- Lemmons, Kelly (2015) Short-term study abroad: culture and the path of least resistance, *Journal of Geography in Higher Education* 39 (4): 543–553.
- McMorran, Chris (2015) Between fan pilgrimage and dark tourism: competing agendas in overseas field learning, *Journal of Geography in Higher Education* 39 (4): 568–583.
- Newhouse, Léonie S (2012) Footing it, or why I walk, *African Geographical Review* 31 (1): 67–71.
- Närman, Anders (1988) *Studier i utvecklingens periferi. Intryck från en fältkurs till Kenya 1987*, Padrigu Papers, Göteborgs universitet.
- Patel, Kamna (2015) Teaching and learning in the tropics: an epistemic exploration of "the field" in a development studies field trip, *Journal of Geography in Higher Education* 39 (4): 584–594.
- Robson, Elsbeth (2002) 'An Unbelievable Academic and Personal Experience': issues around teaching undergraduate field courses in Africa, *Journal of Geography in Higher Education* 26 (3): 327–344.
- Simm, David & Alan Marvell (2015) Gaining a "sense of place": students' affective experiences of place leading to transformative learning on international fieldwork, *Journal of Geography in Higher Education* 39 (4): 595–616.
- Stroka, Maria (2016) *Landskapet som lärmiljö – en studie om hur pedagoger utnyttjar Kalmars närområde för fältstudier i geografiämnet*, Självständigt arbete Geografi III HT-16, Linnéuniversitetet, Kalmar Växjö.
- Törnqvist, Anders (2012) Geografi, agroforestry och GIS i östra Afrika, *Geografiska Notiser* 70 (1): 6–16.

Margareta Espling, Dr i kulturgeografi, Avd. för kulturgeografi, Institutionen för ekonomi och samhälle, Göteborgs universitet, Box 625, 405 30 Göteborg
E-post: margareta.espling@geography.gu.se

Staffan Rosell, Dr i geografi, gästforskare, Avd. för kulturgeografi, Institutionen för ekonomi och samhälle, Göteborgs universitet, Box 625, 405 30 Göteborg
E-post: staffanrosell@yahoo.com